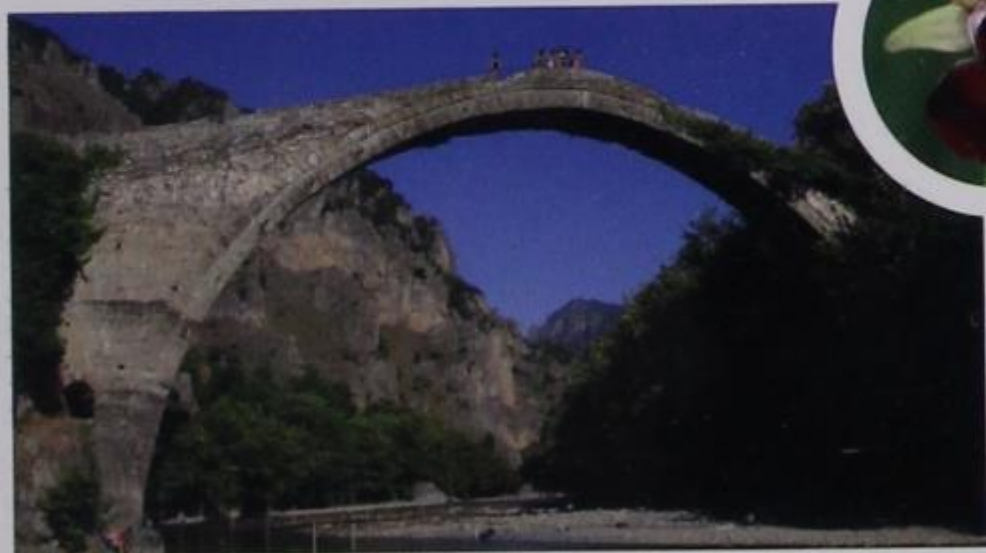

Οικο-Τουριστικός Οδηγός ΚΟΝΙΤΣΑΣ ΜΑΣΤΟΡΟΧΩΡΙΩΝ

ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΗΠΕΙΡΟΣ Α.Ε.

Ιωάννινα 2008

1. Ο χώρος και τα χωριά

Σελίδες 11-24

2. Σύντομη ιστορική αναδρομή

Σελίδες 25-36

3. Ανθρωπογεωγραφικές ενότητες

Σελίδες 37-42

4. Το φυσικό περιβάλλον και ο βιολογικός πλούτος

Σελίδες 43-68

5. Οι προστατευόμενες περιοχές

Σελίδες 69-82

6. Οι περιηγητικές διαδρομές

Σελίδες 83-250

7. Δραστηριότητες στην ύπαιθρο

Σελίδες 251-271

Παραγωγή:

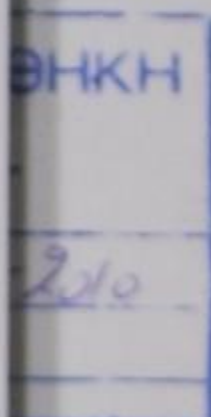
ΗΠΕΙΡΟΣ Α.Ε.

Τηλ. 26510 36686

e-mail : epirus@epirusa.gr

Πλ. Πύρρου & Μιχαήλ Αγγέλου 1

453 32 Ιωάννινα

**Οικο-
Τουριστικός
οδηγός
ΚΟΝΙΤΣΑΣ
ΜΑΣΤΟΡΟΧΩΡΙΩΝ**

**Δήμοι
Κόνιτσας &
Μαστοροχωρίων**

**Κοινότητες
Αετομηλίτσας
Διστράτου
Φούρκας**

ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΗΠΕΙΡΟΣ Α.Ε.

Έρευνα – Κείμενα– Φωτογραφίες: ΠΙΝΔΟΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ
με τη συνεργασία του Βασίλη Χρήστου και του Χαρητάκη Παπαϊωάννου

Επιμέλεια: Χαρητάκης Παπαϊωάννου

Χάρτες: Βασίλης Χρήστου, Άλκης Μπέτσας

Ηλεκτρονική επεξεργασία: Ελευθερία Θεοδωρίδη

Εκτύπωση: Γραφικές Τέχνες Θεοδωρίδη, Ιωάννινα

ISBN: 978-960-98737-4-1

© ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ - ΗΠΕΙΡΟΣ Α.Ε.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	9
1. Ο χώρος και τα χωριά	
1.1. Τα βουνά	17
• ο Γράμμος	17
• ο Σμόλικας	18
• η Βασιλίτσα	20
• η Τύμφη & η Τραπεζίτσα	20
• η Νεμέρτσικα & το Δούσκο	22
1.2. Τα ποτάμια	22
1.3. Το Κλίμα	24
2. Σύντομη ιστορική αναδρομή	
• Παλαιολιθική εποχή (15.000 π.Χ.- 3.200 π.Χ.)	27
• Εποχή του Χαλκού (3200 π.Χ.- 1100 π.Χ.)	27
• Εποχή του Σιδήρου και ιστορικοί Χρόνοι (1100 π.Χ.- 168 π.Χ.)	28
• Ρωμαϊοκρατία (168 π.Χ.- 3ος αιώνας μ.Χ.)	30
• Παλαιοχριστιανική περίοδος (4ος – 6ος αιώνας μ.Χ.)	30
• Μεσοβυζαντινή περίοδος (7ος – 12ος αιώνας μ.Χ.)	31
• Υστεροβυζαντινή περίοδος (1204 μ.Χ. – 1430 μ.Χ.)	31
• Πρώιμη Τουρκοκρατία (1430 – 17ος αιώνας)	31
• Ύστερη Τουρκοκρατία (18ος αιώνας – 1913)	34
• Από την απελευθέρωση (1913) έως σήμερα	35
3. Ανθρωπογεωγραφικές ενότητες	
4. Το φυσικό περιβάλλον και ο βιολογικός πλούτος	
4.1. Τα οικοσυστήματα και η άγρια πανίδα	47
• Οι αείφυλλοι σκληρόφυλλοι θαμνώνες και τα δρυοδάση	47
• Τα δάση κωνοφόρων και οξυάς	51
• Τα ρόμπολα	53
Η άγρια πανίδα	54
• Τα υποαλπικά και αλπικά λιβάδια	58
• Οι ορθοπλαγιές, οι γκρεμοί και τα φαράγγια	59
• Οι ορεινές λίμνες	61
• Τα ποτάμια και η παρόχθια βλάστηση	62
4.2. Η χλωρίδα	65

5. Οι προστατευόμενες περιοχές	
5.1 Οι περιοχές του δικτύου Natura 2000	71
• ο Εθνικός Δρυμός Βίκου – Αώου (GR 2130001)	71
• ο Σμόλικας (GR 2130002)	73
• ο Γράμμος (GR 1320002)	74
• η Βασιλίτσα (GR 1310001)	75
• τα όρη Δούσκο, Νεμέρτσικα και η γειτονική περιοχή Πωγωνίου (GR1310010)	75
5.2 Τα τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους	76
5.3 Το Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου	77
5.4 Τα καταφύγια Άγριας Ζωής	81

6. Οι περιηγητικές διαδρομές

1η Διαδρομή: Η Κόνιτσα και τα γύρω χωριά

Πηγή - Καλλιθέα - Κλειδωνιά - Ηλιόραχη - Καβάσιλα - Μάζι - Αετόπετρα	
Η πόλη της Κόνιτσας	87
• Η Επάνω Κόνιτσα	90
• Το αρχοντικό Χουσεϊν μπέη Σίσκο (Χουσεϊμπεν) (1845)	91
• Το οικιστικό συγκρότημα Χάμκως (Ζεϊνέλ μπέη) (18ος-19ος αι.)	91
• Ο ναός Αγίου Νικολάου	92
• Το παρεκκλήσι Νεομάρτυρα Γεωργίου	92
• Το Πνευματικό Κέντρο	94
• Η Βιβλιοθήκη	94
• Ο ναός Αγίου Κοσμά του Αιτωλού	94
• Ο ναός Αγίων Αποστόλων	95
• Το Τζαμί Σουλτάν Σουλεϊμάν	95
• Η Φωτογραφική Έκθεση της Ιστορικής Πορείας της Κόνιτσας	96
• Η Αναγνωστοπούλειος Γεωργική Σχολή	97
• Το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Κόνιτσας	98
• Το Γεφύρι της Κόνιτσας	98
• Σύγχρονη Γλυπτική στην Κόνιτσα	99
Περιπλάνηση γύρω από την πόλη	101
• Το Κάστρο	101
• Το ύψωμα του Προφήτη Ηλία	101
• Ο ναός της Παναγίας	102
• Η Μονή Παναγίας Στομίου	103
• Η Κόκκινη Παναγιά	104
• Η Παλαιογορίτσα	105
• Το Λιατοβούνι	106
Παραδοσιακές συνταγές και γλυκά	107
Τα χωριά γύρω από την Κόνιτσα	109
- Πηγή (Πεκλάρι)	109
- Καλλιθέα (Γορίτσα)	110
- Κλειδωνιά	112
• Το φαράγγι του Βοϊδομάτη	113
• Το γεφύρι της Κλειδωνιάβιστας	113

• Οι βραχοσκεπές Κλειδί, Μποϊλα και Μεγαλάκκος	114
• Η Μονή Αγίων Αναργύρων	115
• Το Καστράκι	115
- Άνω Κλειδωνιά (Λιτουριάβιστα ή Κλειδωνιάβιστα)	116
- Ηλιόρραχη (Κουτσούφλιανη)	118
- Καβάσιλα	119
• Η Μονή Παναγίας Καβασιλών	120
• Τα Λουτρά Καβασιλών	121
- Μάζι	122
• Το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας και Λαογραφίας	123
- Αετόπετρα (Σανοβό)	123

2η Διαδρομή: Τα χωριά στη σμίξη των ποταμών Αώου - Σαραντάπορου

Μπουραζάνι – Αηδονοχώρι- Μολυβδοσκεπάστη-Μελισσόπετρα-

- Μπουραζάνι	127
• Το Περιβαλλοντικό Πάρκο Μπουραζανίου - Μουσείο Φυσικής Ιστορίας	128
- Αηδονοχώρι (Οστανίτσα)	128
• Η Ιερά Μονή Ταξιαρχών Γκούρας	130
• Η Μεσογέφυρα	131
• Η Μονή Κοιμήσεως της Θεοτόκου Μολυβδοσκεπάστης	132
- Μολυβδοσκεπάστο (Διπαλίτσα)	134
• Πωγωνίσκος (Μποντσικό)	137
- Μελισσόπετρα	137
• Ο μεθοριακός σταθμός της Μέρτζιανης	138
• Η παλιά γέφυρα της Μέρτζιανης	139
- Καλόβρυση (Προβίτσα)	139
• Η Μονή Αγίου Νικολάου Καλόβρυσης	140

3η Διαδρομή: Τα χωριά της Λάκκας Αώου

Ελεύθερο – Παλιοσέλι – Πάδες– Άρματα – Δίστρατο

- Ελεύθερο (Γκρισμπάνι)	143
- Παλιοσέλι	145
• Ορειβατικά Καταφύγια	147
- Πάδες	148
- Άρματα (Αρμάτοβο)	149
- Δίστρατο (Μπριάζα)	152
• Το Εθνικό Χιονοδρομικό Κέντρο Βασιλίτσας	155

4η Διαδρομή: Τα χωριά στα στενά του Σαραντάπορου και στις νότιες απολήξεις του Γράμμου

Εξοχή - Πυξαριά - Αγία Βαρβάρα - Αμάραντος

- Εξοχή (Ζέλιστα)	159
- Πυξαριά (Μπελθούκι)	160
- Αγία Βαρβάρα (Πλάβαλη)	161
- Αμάραντος (Ίσβορος)	163
• Τα Λουτρά Αμάραντου	165

5η Διαδρομή: Τα χωριά στις πλαγιές του Κλέφτη και ο Πύργος

Τράπεζα – Νικάνορας – Πύργος– Μόλιστα – Γαναδιό – Μοναστήρι	
- Τράπεζα (Βράνιστα)	169
- Νικάνορας (Κορτίνιστα)	169
• Το γεφύρι του Βέργου	170
• Η Μονή Οσίου Νικάνορος	171
- Πύργος (Στράτσιανη)	171
• Η Μονή Στράτσιανης	174
- Μόλιστα (Μεσαριά)	174
- Γαναδιό	180
- Μοναστήρι (Μποτσιφάρι)	183
• Η Μονή Εισοδίων Θεοτόκου	185

6η Διαδρομή: Τα χωριά του Βουρκοπόταμου στο Σμάλικα

Πουρνιά - Αγία Παρασκευή - Φούρκα	
- Πουρνιά (Στράτσιανη)	189
• Το γεφύρι της Μαύρης Πέτρας	192
- Αγία Παρασκευή (Κεράσοβο)	192
Οι Μουσικοί	196
- Φούρκα	198
• Η Μονή Κλαδόρμης	202

7η Διαδρομή: Τα χωριά στην κοιλάδα του Γοργοπόταμου στο Γράμμο

Πυρσόγιαννη - Βούρμπιανη - Οξυά - Ασημοχώρι -	
Χιονιάδες - Γοργοπόταμος - Πληκάτι	
- Πυρσόγιαννη	205
• Το Εθνολογικό Μουσείο Ηπειρωτών Μαστόρων	208
- Βούρμπιανη	209
Οι Μαστόροι – πετράδες	211
- Οξυά (Σέλτση)	213
- Ασημοχώρι (Λεσκάτσι)	214
- Χιονιάδες	215
Οι Χιονιαδίτες ζωγράφοι	218
Οι Ξυλογλύπτες	220
- Γοργοπόταμος (Τούρνοβο)	222
- Πληκάτι	223

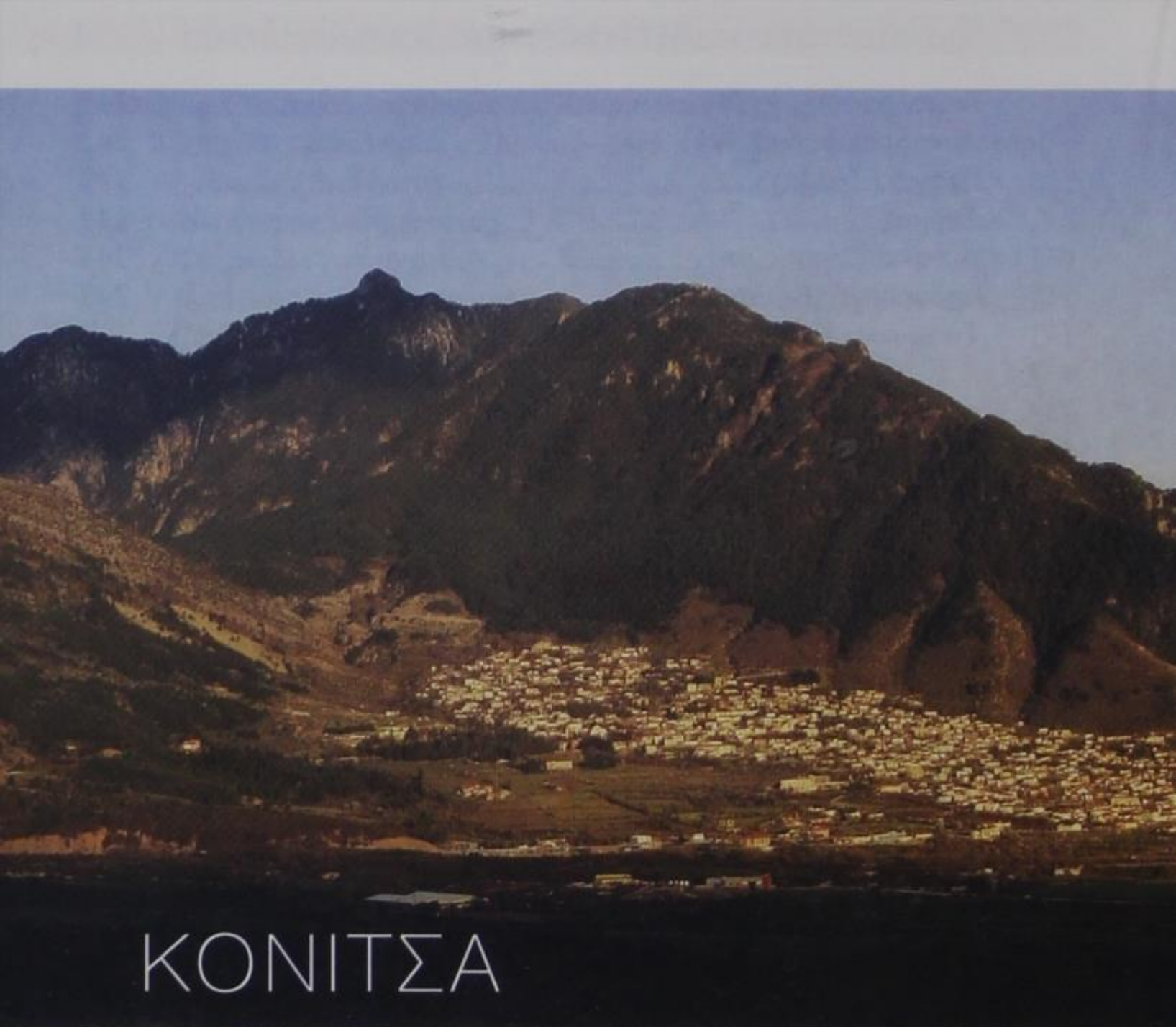
8η Διαδρομή: Τα χωριά στην κύρια κοιλάδα του Σαραντάπορου και στα ψηλά του Γράμμου

Καστανιανη - Λαγκάδα - Θεοτόκος- Κεφαλοχώρι- Δροσοπηγή- Αετομπίτσα	
- Καστανέα (Καστανιανη)	229
Τα πανηγύρια	239
Τα τσίπουρα	239
- Λαγκάδα (Μπλίσδιανη)	233
- Θεοτόκος (Φυτόκο)	234
- Αετομπίτσα (Ντένισκο)	235

- Κεφαλοχώρι	241
• Λυκόρραχη (Λούψικο)	242
- Πλαγιά (Ζέρμα)	243
• Ζέρμα	244
• Η Μονή Ζέρμας	244
- Δροσοπηγή (Κάντσικο)	245
• Το γεφύρι Κάντσικου η Ζέρμας	248
7. Δραστηριότητες στην ύπαιθρο	
• Υδάτινες δραστηριότητες (καγак, rafting)	251
• Ποδηλασία βουνού	254
• Αλεξιπτωτο πλαγιάς (Παραπέντε)	254
• Αναρρίχηση	254
Ορειβασία- πεζοπορία	
Σμόλικας (2637μ)	256
1. Αγία Παρασκευή (Κεράσοβο) –Δρακόλιμνη- Κορυφή Σμόλικα (2637μ)	256
2. Παλιοσέλι –Δρακόλιμνη- Κορυφή Σμόλικα (2637μ)	257
3. Πάδες – Δρακόλιμνη- Κορυφή Σμόλικα (2637μ)	257
• Καταφύγια	258
Γράμμος (2520μ)	258
4. Πληκάτι - Κορυφή Γράμμου (2520μ)	258
5. Αετομπλίτσα - Κορυφή (2520μ)	260
6. Αετομπλίτσα - Επάνω Αρένα (2192μ)	261
Τραπεζίτσα (2022μ)	262
7. Κόνιτσα – Κορυφή Τραπεζίτσας (2022μ)	262
• Άλλες διαδρομές στην Τραπεζίτσα:	262
Τύμφη (2497μ)	263
8. Χαράδρα Αώου: Κόνιτσα – Μονή Στομίου	263
9. Χαράδρα Αώου: Κόνιτσα- Καλογερικό- Σιάδι Μύγας (1550μ)	264
10. Χαράδρα Αώου: Κόνιτσα – Μονή Στομίου- Δρακόλιμνη- Κορυφή Γκαμήλα (2497μ)	265
11. Φαράγγι Βοϊδομάτη: Κλειδωνιά- γέφυρα Αρίστης/ Παπίγκου .	267
12. Κλειδωνιά- Άνω Κλειδωνιά- Πάπιγκο	268
• Καταφύγια	269
Άλλες πεζοπορικές- ορειβατικές διαδρομές	269
ΠΡΟΣΒΑΣΗ - ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	273
ΧΡΗΣΙΜΑ ΤΗΛΕΦΩΝΑ	274
• ΔΗΜΟΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ	275
• ΔΗΜΟΣ ΜΑΣΤΟΡΟΧΩΡΙΩΝ	278
• ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΕΤΟΜΗΛΙΤΣΑΣ	278
• ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΔΙΣΤΡΑΤΟΥ	278
• ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΦΟΥΡΚΑΣ	279
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	290

ΚΟΝΙΤΣΑ

Η παρούσα έκδοση είναι μέρος του έργου: «*Ανάδειξη, Διάδοση και Προβολή του Φυσικού Κάλλους και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Επαρχίας Κόνιτσας*», το οποίο ανέλαβε η «ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΗΠΕΙΡΟΥ ΑΕ – Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία ΟΤΑ» (υπεύθυνοι έργου: *Χαρητάκης Παπαϊωάννου, Γεράσιμος Παπαηλίας*) για λογαριασμό της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ιωαννίνων. Το έργο εντάσσεται στο Ειδικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα της Επαρχίας Κόνιτσας (ΕΑΠΕΚ) – Υπουργείο Οικονομίας & Οικονομικών – Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων.

Εισαγωγή

Μεγαλόπρεπα βουνά, εντυπωσιακές χαράδρες, πολύμορφοι γεωλογικοί σχηματισμοί, πλούσια και πυκνά δάση, ορμητικά ποτάμια, δύσβατα μονοπάτια, μικρές εύφορες κοιλάδες και ανάμεσα σε όλα αυτά η γραφική κωμόπολη της Κόνιτσας με τον κάμπο στα πόδια της και τα πολυάριθμα χωριά στις πλαγιές των μεγάλων βουνών της Βόρειας Πίνδου. Όλα αυτά συνθέτουν τη γεωγραφική και πολιτισμική ενότητα της ευρύτερης περιοχής της Κόνιτσας.

Στα βόρεια και δυτικά κυριαρχεί ο ορεινός όγκος του Γράμμου, που αποτελεί το φυσικό όριο της ευρύ-

τερης περιοχής της Κόνιτσας με το Νομό Καστοριάς και την Αλβανία. Στο κέντρο και στα ανατολικά δεσπόζει το δεύτερο σε ύψος βουνό της Ελλάδας, ο Σμόλικας και λίγο πιο πέρα στέκει η Βασιλίτσα, χωρίζοντας και ταυτόχρονα ενώνοντας την Ήπειρο με τη Δυτική Μακεδονία και για την ακρίβεια την Κόνιτσα και το Νομό Ιωαννίνων με το Νομό Γρεβενών. Στα νοτιοανατολικά βρίσκεται η μεγαλόπρεπη χαράδρα του Αώου, που σχηματίζεται ανάμεσα από την πυκνοδασωμένη Τραπεζίτσα και την απόκρημνη Τύμφη, αποτελώντας το όριο της ευρύτερης περιοχής της Κόνιτσας με το διπλανό Ζαγόρι. Τέλος στα νότια στέκεται ο επιβλητικός ο-

ρεινός όγκος της Νεμέρτσικας και του γειτονικού Δούσκου, χωρίζοντας την Κόνιτσα από το Πωγώνι και τη γειτονική Αλβανία.

Ανάμεσα από τα πανέμορφα και συνάμα άγρια αυτά βουνά κυλούν ορμητικά τα νερά τριών μεγάλων ποταμών και πλήθους παραποτάμων τους. Οι τρεις μεγάλοι ποταμοί Αώος, Βοϊδομάτης και Σαραντάπορος, ενώνονται στον κάμπο της Κόνιτσας και των γύρω χωριών και ως ένας ποταμός πλέον, Αώος, κατευθύνουν βιαστικά τα νερά τους για τις ακτές της Αδριατικής, διαμέσου της Αλβανίας.

Η ποικιλομορφία του φυσικού περιβάλλοντος της ευρύτερης περιοχής της Κόνιτσας αντανακλάται σχεδόν ξεκάθαρα στα χαρακτηριστικά και στις συνήθειες των ανθρώπων που από αρχαιότατων χρόνων κατοικούν εδώ, συνθέτοντας ένα μωσαϊκό από 47 οικισμούς, οι οποίοι μοιράζονται σε 41 δημοτικά και κοινοτικά διαμερίσματα, τα οποία ανήκουν σε δυο Δήμους (Κόνιτσας & Μαστοροχωριών) και σε τρεις κοινότητες (Αετομπλίτσας, Διστράτου & Φούρκας).

Η ευρύτερη περιοχή της Κόνιτσας, που μέχρι πρόσφατα αποτελούσε την ομώνυμη Επαρχία, απαρτίζεται από τέσσερις διακριτές ανθρωπογεωγραφικές ενότητες με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά η κάθε μία, όπου κυρίαρχο ρόλο παίζει – όπως άλλωστε και στο παρελθόν – η ίδια η πόλη της Κόνιτσας. Πρόκειται καταρχάς για την ίδια την πόλη της Κόνιτσας, η οποία παίζει κυρίαρχο

ρόλο διαχρονικά και τα γύρω από τον κάμπο της χωριά, τα Μαστοροχώρια που βρίσκονται στις πλαγιές του Γράμμου και του Σμόλικα στην κοιλάδα του Σαραντάπορου, τα χωριά της Λάκκας Αώου στις νότιες πλαγιές του Σμόλικα και τα τέλος τα βλαχοχώρια που βρίσκονται ψηλότερα από κάθε άλλο οικισμό κοντά ή μέσα στα υποαλπικά λιβάδια του Γράμμου και του Σμόλικα.

Το अपαράμιλλο και πλούσιο φυσικό περιβάλλον, οι γραφικοί οικισμοί, τα διάσπαρτα μνημεία, οι άνθρωποι με τον ανοιχτό χαρακτήρα τους και η πλούσια παράδοση με όλες τις εκφάνσεις της καθιστούν την ευρύτερη περιοχή της Κόνιτσας έναν από τους περισσότερο προσφιλείς προορισμούς των Ελλήνων και ξένων περιηγητών.

Ο οικοτουριστικός οδηγός, που κρατάτε στα χέρια σας, σκοπό έχει να σας δώσει όλες τις πληροφορίες εκείνες που πρέπει να γνωρίζετε προκειμένου να περιηγηθείτε με ευκολία και μεθοδικότητα στα βουνά και στα χωριά της ευρύτερης περιοχής της Κόνιτσας, αποκομίζοντας ευχαρίστηση, γνώση και ικανοποίηση από το ταξίδι σας. Επιπλέον, είμαστε σίγουροι, πως κατά την επιστροφή στην πατρίδα σας, θα κρατήσετε τον οδηγό αυτό ως ενθύμιο για τις όμορφες και δημιουργικές στιγμές που περάσατε στην μαγευτική περιοχή της Κόνιτσας και των χωριών της.

Σας ευχόμαστε καλή διαμονή και ευχάριστη περιήγηση.

1. Ο χώρος και τα χωριά

Η Κόνιτσα και ο κάμπος της

Επάνω Κόνιτσα

Η ευρύτερη περιοχή της Κόνιτσας καταλαμβάνει το βορειότερο τμήμα του νομού Ιωαννίνων και καλύπτει μια επιφάνεια 1.000 km². Η μορφολογία του εδάφους διαμορφώνει ένα έντονο γεωλογικό ανάγλυφο που κυμαίνεται από τα 375μ υψόμετρο στα χαμηλότερα σημεία στον κάμπο της Κόνιτσας έως σε περισσότερο από 2000 μέτρα στις κορυφές των βουνών, οι οποίες αρκετά συχνά αγγίζουν και σε ορισμένες περιπτώσεις ξεπερνούν το όριο των 2500μ, με ψηλότερη όλων εκείνη του Σμόλικα (2637μ), του δεύτερου σε ύψος βουνού της χώρας μας. Τα πρηνή των κοιλάδων, που διασχίζουν τις πλαγιές όλων των βουνών της ευρύτερης περιοχής της Κόνιτσας, παρουσιάζουν συνήθως έντονες κλίσεις. Ωστόσο, δε λείπουν – αν και λιγοστές βέβαια- οι πλαγιές με ηπιότερες κλίσεις, όπου συνήθως βρίσκονται οι καλλιεργούμενες εκτάσεις των χωριών, ενώ οι καθεαυτού

πεδινές εκτάσεις περιορίζονται αποκλειστικά στο λεκανοπέδιο της Κόνιτσας και των γύρω χωριών.

Γενικά το μεγάλο υψομετρικό εύρος (375μ- 2637μ) σε συνδυασμό με το έντονο και πολυσχιδές γεωγραφικό ανάγλυφο και το εδαφικό υπόβαθρο, δημιουργεί πλαγιές με ποικιλία εκθέσεων και κλίσεων που χαρακτηρίζονται από κατά τόπους μικρο-κλιματικές ιδιαιτερότητες, οι οποίες εν τέλει αντικατοπτρίζονται στην επικρατούσα βλάστηση.

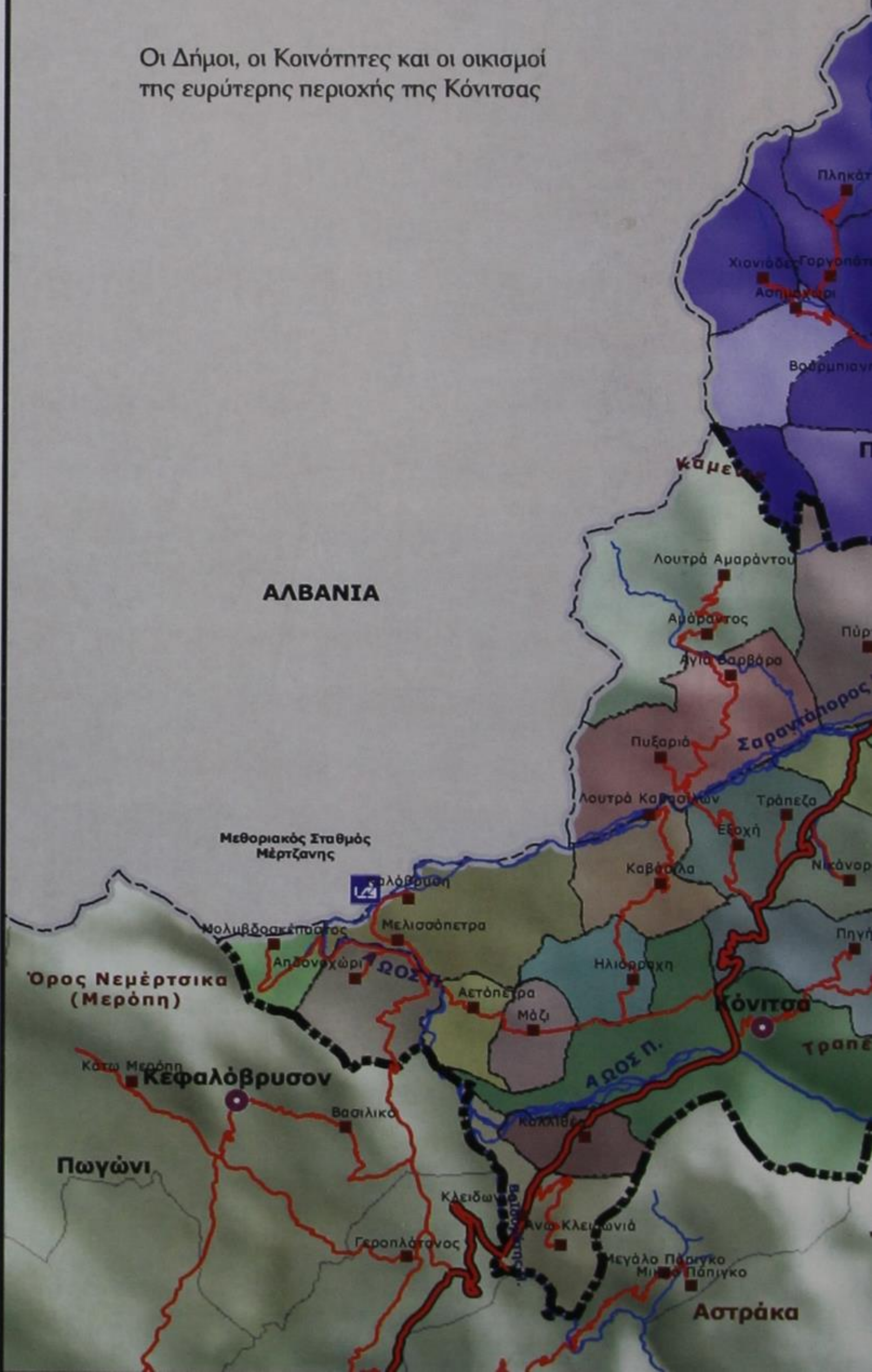
Η πλειονότητα των εκτάσεων της ευρύτερης περιοχής της Κόνιτσας απλώνεται στα **μεσαία υψόμετρα** (700μ- 1600μ) και σκεπάζεται από πυκνά δάση φυλλοβόλων (δρυς, οξιές κα) και κωνοφόρων (έλατα, μαυρόπευκα) δέντρων. Αξιόλογες σε έκταση και με χαρακτηριστικές ιδιαιτερότητες είναι επίσης οι εκτάσεις που απλώνονται στα χαμηλά υψόμετρα (375μ-700μ), όπου επικρατεί η βλάστηση φυλλοβόλων και

Η κοιλάδα του Γοργοπόταμου στο Γράμμο

Οι Δήμοι, οι Κοινότητες και οι οικισμοί της ευρύτερης περιοχής της Κόνιτσας

αείφυλλων ειδών δέντρων και θάμνων (κουμαριά, αγριοκουμαριά, χρυσόξυλο, πουρνάρι κá). Εδώ, σημαντικές εκτάσεις καταλαμβάνουν και οι γεωργικές καλλιέργειες, οι οποίες περιορίζονται σήμερα κύρια στην περιοχή του κάμπου της Κόνιτσας και των γύρω χωριών. Τέλος, στα μεγάλα υψόμετρα (1600μ-2600μ) εκτείνονται γυμνά από δενδρώδη βλάστηση υπο-αλπικά λιβάδια, καθώς και απότομες βραχώδεις πλαγιές. Εξαίρεση στο γυμνό από δενδρώδη βλάστηση τοπίο των εκτάσεων αυτών αποτελεί η παρουσία του ρόμπολου –είδος κωνοφόρου δέντρου που είναι ανθεκτικό στις δυσμενείς συνθήκες των μεγάλων υψομέτρων- το οποίο και συνήθως σχηματίζει χαρακτηριστικές συστάδες από υπεραιώνόβια δέντρα έως το υψόμετρο των 2000μ.

Η ευρύτερη περιοχή της Κόνιτσας και των Μαστοροχωριών διοικητικά διαιρείται σε δύο δήμους και τρεις κοινότητες.

Μεγαλύτερος δήμος της περιοχής είναι εκείνος της Κόνιτσας με 6.217 κατοίκους και 25 δημοτικά διαμερίσματα, τα οποία περιλαμβάνουν 29 οικισμούς: Αγία Βαρβάρα (Πλάβαλη), Αγία Παρασκευή (Κεράσοβο), Αετόπετρα (Σανοβό), Αηδονοχώρι (Οστανίτσα), Αμάραντος (Ισβορο) & Λουτρά Αμαράντου, Άρ-

ματα (Αρμάτοβο), Γαναδιό, Ελεύθερο (Γκριζμπάνι), Εξοχή (Ζέλιστα), Ηλιόραχη (Κουτσούφλιανη), Καβάσιλα, Καλλιθέα (Γορίτσα), Καλόβρυση (Πυροβίτσκα), Κλειδωνιά (Καλύβια) & Άνω Κλειδωνιά (Κλειδωνιάουστα ή Λιτονιάβιστα), Μάζι, Μελισσόπετρα, Μόλιστα (Μεσαριά), Μολυβδοσκεπάστο (Διπαλίτσα), Μοναστήρι (Μποτσιφάρι), Νικάνορας (Κορτίνιστα), Πάδες, Παλιοσέλι, Πηγή (Πεκλάρι), Πυξαριά (Μπλιθούκι), Πύργος (Στράτσιανη), Πουρνιά (Σταρίτσιανη) και Τράπεζα (Βράνιστα).

Ακολουθεί ο Δήμος Μαστοροχωριών με 2.076 κατοίκους και 13 δημοτικά διαμερίσματα που αντιστοιχούν σε 15 οικισμούς: Ασημοχώρι (Λεσκάτσι), Βούρμπιανη, Γοργοπόταμος (Τούρνοβο), Δροσοπηγή (Κάντσικο), Θεοτόκος (Φετόκο), Καστανέα (Καστανιανη), Κεφαλοχώρι, Λαγκάδα (Μπλιζντιανη), Λυκόραχη (Λούψικο), Πλαγιά & Ζέρμα, Πληκάτι, Πυρσόγιαννη, Οξυά (Σέλτσι) και Χιονιάδες.

Πέρα από τους παραπάνω Δήμους, στην ευρύτερη περιοχή της Κόνιτσας περιλαμβάνονται οι ακόλουθες τρεις κοινότητες: Αετομηλίτσα (Ντένισκο) με 306 κατοίκους, Φούρκα με 208 κατοίκους και Δίστρατο (Μηριάζα) με 490 κατοίκους.

1.1. Τα βουνά

Ο Γράμμος

Στο βορειότερο τμήμα της ευρύτερης περιοχής της Κόνιτσας απλώνεται μεγάλο μέρος του όρους **Γράμμος**. Οι εκτάσεις του μεγάλου αυτού βουνού, που μοιράζεται στις δυο γειτονικές χώρες (Ελλάδα και Αλβανία), υπάγονται από την ελληνική πλευρά στα διοικητικά όρια των Νομών Ιωαννίνων και Καστοριάς και από την αλβανική στις περιοχές του Λεσκοβικίου, Ερσέκας, Κορυτσάς και Πρεμετής. Από το συνολικό όγκο του βουνού, στην ευρύτερη περιοχή της Κόνιτσας περιλαμβάνονται οι μεγάλες κορυφογραμμές, οι οποίες λίγο πολύ αποτελούν ταυτόχρονα και τα όρια των παραπάνω διοικητικών ενοτήτων, καθώς επίσης και οι νότιες πλαγιές του ορεινού αυτού όγκου. Ο Γράμμος είναι το τέταρτο σε ύψος βουνό της Ελλάδας και η ψηλότερή του κορυφή φτάνει τα 2520μ υψόμετρο. Οι χαρακτηριστικές κορυφογραμμές στο τμήμα

Γράμμος, 2520

του που ανήκει στην ευρύτερη περιοχή της Κόνιτσας, σχηματίζουν έναν πεταλοειδή σχηματισμό που στην κορυφή του βρίσκονται οι ψηλότερες κορυφές: Γράμμος (ή Τσούκα Πέτσικ) (2520μ), Περήφανο (ή Σκίρτσι) (2444μ) και Κιάφα (2395μ). Από εκεί και προς τα νοτιοανατολικά εκτείνεται η κορυφογραμμή που χωρίζει διοικητικά και γεωγραφικά την Ήπειρο με τη Μακεδονία και στην προκειμένη περίπτωση το Νομό Ιωαννίνων με το Νομό Καστοριάς. Προς αυτή την κατεύθυνση και από

Κοπάδι με πρόβατα στα υποαλπικά λιβάδια του Γράμμου.

τα μεγαλύτερα υψόμετρα προς τα χαμηλότερα εμφανίζονται κατά σειρά οι εξής σημαντικές κορυφές: Σούφλικας (2149μ), Επάνω Αρένα (2196μ), Κάτω Αρένα (2089μ) και Μπουχέτσι (1698μ). Από την άλλη πλευρά της κορυφής του πετάλου, προς τα νοτιοδυτικά, εκτείνεται η κορυφογραμμή, που από το έτος 1914 αποτελεί τη συννοριακή γραμμή Ελλάδας- Αλβανίας, με πιο σημαντικές τις κορυφές: Μαύρη Πέτρα (2431μ), Ανώνυμη (2256μ), Ροσντόλι (1965μ), Ανώνυμη (2163μ), Ανώνυμη (2126μ), Λεσίλι (1913μ), Βαρτζιομπάν (1623μ), Γκόλιο (1919μ), Καρδάρι (1955μ), Κάμενικ (2042μ) και Μαριά (1637μ). Ανάμεσα από τα δύο τόξα του πετάλου ξεκινά μια ακόμα –μικρότερη από τις άλλες– κορυφογραμμή, η οποία μετά από μια σύντομη πορεία και αφού σχηματίσει τις κορυφές Γκέσος (2163μ), Σταυρός (1919μ) και Προφήτης Ηλίας (1518μ), σβήνει στην κοιτή του Σαραντάπορου ποταμού.

Όσον αφορά στο γεωλογικό υπόβαθρο, στο Γράμμο κυριαρχεί ο φλύσχης, ενώ κατά τόπους εμφανίζονται χαρακτηριστικές ασβεστολιθικές εξάρσεις, όπως η Επάνω και η Κάτω Αρένα, το Κάμενικ, η Πέτρα Μούκα, καθώς και τριτογενείς αποθέσεις από την τελευταία περίοδο των παγετώνων. Ορμητικοί χείμαρροι, όπως η Πιστίλιαπη, ο Αυγέρης και κυρίως ο Γοργοπόταμος (ή Βουρμπιανίτικο), πηγάζουν από τις κορυφές και τις πλαγιές του Γράμμου και κατευθύνονται λίγο πολύ νότια στην ευρύτερη περιοχή της Κόνιτσας, όπου ο ποταμός Σαραντάπορος, του

οποίου οι βασικές πηγές βρίσκονται στο Ν. Καστοριάς, συγκεντρώνει το σύνολο των νερών τους.

Στις πλαγιές του Γράμμου είναι χτισμένα 14 χωριά. Δέκα από αυτά ανήκουν στο Δήμο Μαστοροχωρίων, τρία, τα οποία εντοπίζονται στο νοτιοδυτικό τμήμα του βουνού, στο Δήμο Κόνιτσας και ένα αποτελεί ανεξάρτητη Κοινότητα.

Ο Σμόλικας

Στα κεντρικά και νοτιοανατολικά της ευρύτερης περιοχής της Κόνιτσας δεσπόζει ο επιβλητικός όγκος του δεύτερου σε ύψους βουνού της Ελλάδας, του **Σμόλικα**, που οι μεγαλύτερες κορυφές του, οι οποίες βρίσκονται στο γεωγραφικό κέντρο του βουνού, φτάνουν τα 2600μ υψόμετρο. Πρόκειται για την ομώνυμη κορυφή (2637μ) και την κο-

ρυφή Μόσια (ή Μοάσια) (2610μ). Ολόκληρος ο Σμόλικας, εκτός από το βορειοανατολικό τμήμα του βουνού που ανήκει στο Ν. Γρεβενών, περιέχεται στην ευρύτερη περιοχή της Κόνιτσας. Με αφετηρία τον χαρακτηριστικό κώνο της υψηλότερης κορυφής μια εκτεταμένη κορυφογραμμή κατευθύνεται δυτικά και αφού περάσει από τις τοποθεσίες Μισοράχη και Νταλιόπολη καταλήγει στην κορυφή Κλέφτης (1847μ). Τα ρέματα που ρέουν στις βόρειες και τις δυτικές πλαγιές της μακρόστενης αυτής κορυφογραμμής καταλήγουν στο Σαραντάπορο και στον παραπόταμό του, το Βουρκοπόταμο (ή Κερασοβίτικο), ενώ προς τα νότια καταλήγουν απευθείας στον Αώο ποταμό. Από την άλλη πλευρά, προς τα νοτιοανατολικά, μια άλλη κορυφογραμμή περνά

από τις τοποθεσίες Σμήλιανο και Επτά βρύσες για να καταλήξει στην κορυφή Τσούμα (1876μ), ενώ προς τα βορειοανατολικά, όπου βρίσκονται και τα όρια με το Ν. Γρεβενών, σχηματίζονται οι κορυφές Μπογδάνι (2236μ), Καπετάν Τσεκούρας (2216μ) και Βούζι (1758μ). Από το Μπογδάνι, ένα παρακλάδι του Σμόλικα κατευθύνεται βορειοδυτικά, σχηματίζοντας το όρος **Ταμπούρι** με τις χαρακτηριστικές κορυφές Πρ. Ηλίας (1716μ), Οχυρόν ή Ταμπούρι (1876μ) και Γύφτισσα (1750μ). Άλλες ενδιαφέρουσες κορυφές του Σμόλικα είναι η Μουγκουρίδα (2100μ) και ο Αλογότοπος (ή Τσούμα Κάλιορο) (2213μ).

Όσον αφορά στο γεωλογικό υπόβαθρο στο Σμόλικα κυριαρχεί ο οφιόλιθος και ακολουθεί ο φλύσχης, ενώ απαντώνται ελάχιστες και περιορισμένης έκτασης θέσεις με ασβεστολιθικούς σχηματισμούς. Ορμητικοί μικροί ποταμοί, χείμαρροι και ρέματα, όπως ο Βαθύλακκος, ο Βουρκοπόταμος, η Τοπόλιτσα, ο Ασπροπόταμος, ο Μυλοπόταμος και το ρέμα της Μπριάζας πηγάζουν από τις πλαγιές του Σμόλικα και των διακλαδώσεών του και ενώνονται χαμηλότερα με τους μεγαλύτερους ποταμούς, τον Σαραντάπορο και τον Αώο.

Στις πλαγιές του Σμόλικα και των παρακλαδιών του (Κλέφτης, Ταμπούρι, Γύφτισσα) είναι χτισμένα 17 χωριά. Τα περισσότερα (13) ανήκουν στο Δήμο Κόνιτσας, λιγότερα (3) τα οποία βρίσκονται στα βόρεια του βουνού, στο Δήμο Μαστοροχωρίων και ένα, η Φούρκα, αποτελεί ανεξάρτητη Κοινότητα.

Η Δρακόλιμνη και η κορυφή του Σμόλικα

Η Βασιλίτσα

Ανατολικά του Σμόλικα, στα όρια με το Νομό Γρεβενών, υψώνεται η **Βασιλίτσα**, βουνό που μοιράζεται, σχεδόν ισομερώς στους Νομούς Ιωαννίνων και Γρεβενών. Περιλαμβάνει δύο σχετικά ομαλές κορυφές: την ομώνυμη κορυφή Βασιλίτσα (2248μ), που είναι και η ψηλότερη και την Γομάρα (2126μ). Ανάμεσά τους, στα 1750μ, σχηματίζεται χαρακτηριστικό διάσελο που συνδέει με ορεινή διάβαση τα χωριά της Κόνιτσας με εκείνα του Νομού Γρεβενών. Στο σημείο αυτό είναι εγκατεστημένο το Εθνικό Χιονοδρομικό Κέντρο της Βασιλίτσας.

Όπως στο Σμόλικα έτσι και εδώ, όσον αφορά στο γεωλογικό υπόβαθρο, κυριαρχεί ο οφιόλιθος και ακολουθεί ο φλύσχης. Τα ρέματα που κυλούν στις δυτικές πλαγιές του ορεινού όγκου της Βασιλίτσας πέφτουν στο Σαμαρινιώτικο ρέμα -το οποίο πιο κάτω μετονομάζεται σε ρέμα της Μπριάζας- για να καταλήξουν μαζί με εκείνα των νότιων

Βασιλίτσα

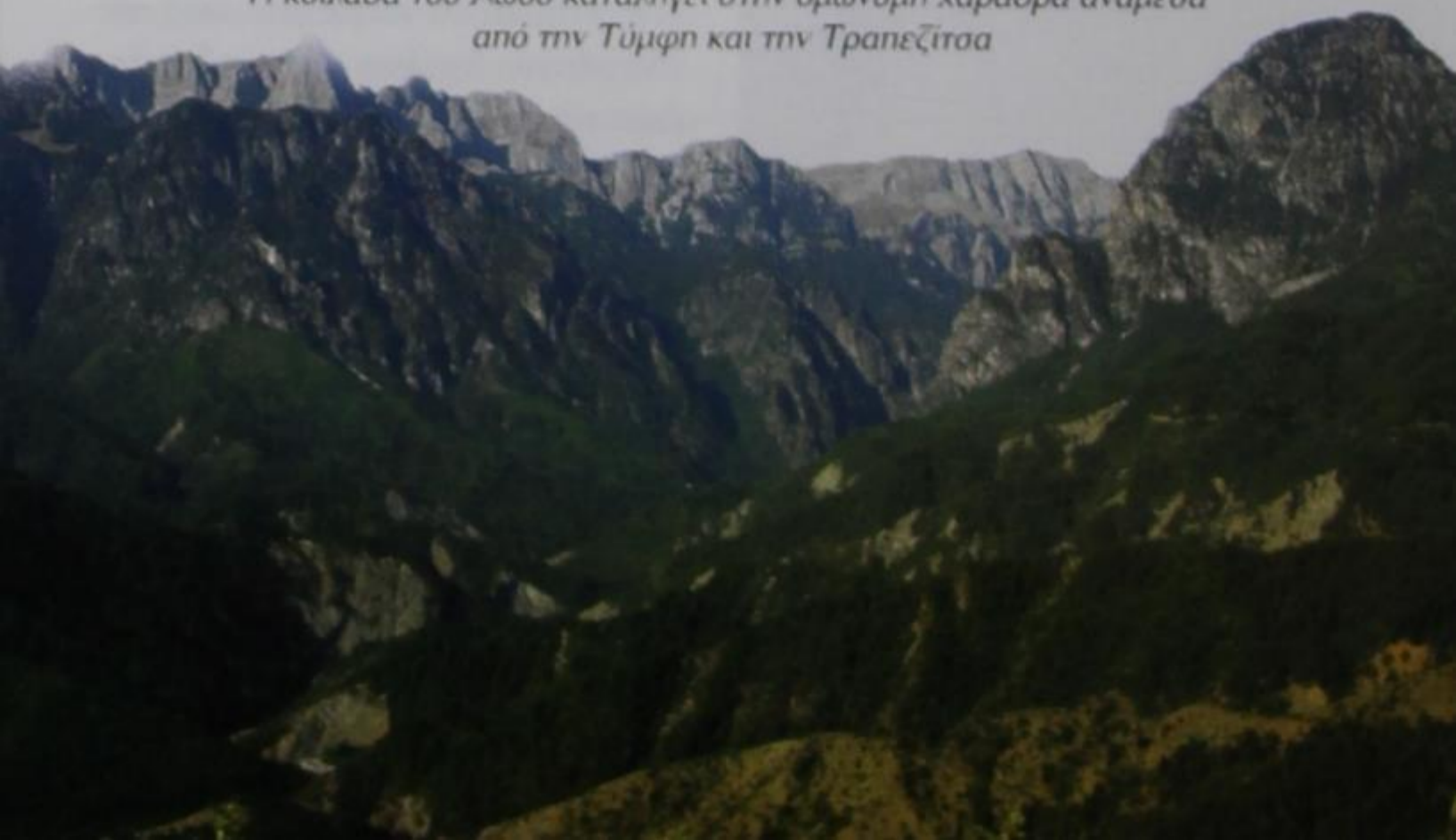
πλαγιών του βουνού στον Αώο ποταμό.

Στις πλαγιές της Βασιλίτσας από τη μεριά της Κόνιτσας είναι χτισμένο ένα και μοναδικό χωριό, το Δίστρατο, το οποίο και αποτελεί ανεξάρτητη Κοινότητα.

Η Τύμφη & η Τραπεζίτσα

Στα νότια της ευρύτερης περιοχής της Κόνιτσας και στα όρια με την περιοχή του Ζαγορίου εντοπίζεται ο ορεινός όγκος της **Τύμφης**, ψηλότερη κορυφή της οποίας είναι

Η κοιλάδα του Αώου καταλήγει στην ομώνυμη χαράδρα ανάμεσα από την Τύμφη και την Τραπεζίτσα

Τραπεζίτσα

η Γκαμήλα (2497μ). Οι δυτικές απολήξεις του βουνού αυτού, που περιλαμβάνουν τις απότομες πλαγιές των κορυφών Πλόσκος (2377μ), Δρακόλιμνη (2080μ), Λάπατος (ή Λάζαρος) (2254μ) και Τσούκα Κούλα (1529μ), ανήκουν στην ευρύτερη περιοχή της Κόνιτσας. Βόρεια της Τύμφης και ανάμεσα από αυτήν και το Σμόλικα, διακρίνεται ένα χαμηλότερο σε υψόμετρο, αλλά εξίσου επιβλητικό, βραχώδες, απόκρημνο και πυκνοδασωμένο βουνό, η Τραπεζίτσα με τρεις χαρακτηριστικές κορυφές: την ομώνυμη (2024μ) στο κέντρο, την Κολοκυθιά (1850μ) στα βόρεια και το Ροΐδοβούνι (1985μ) στα νοτιοανατολικά.

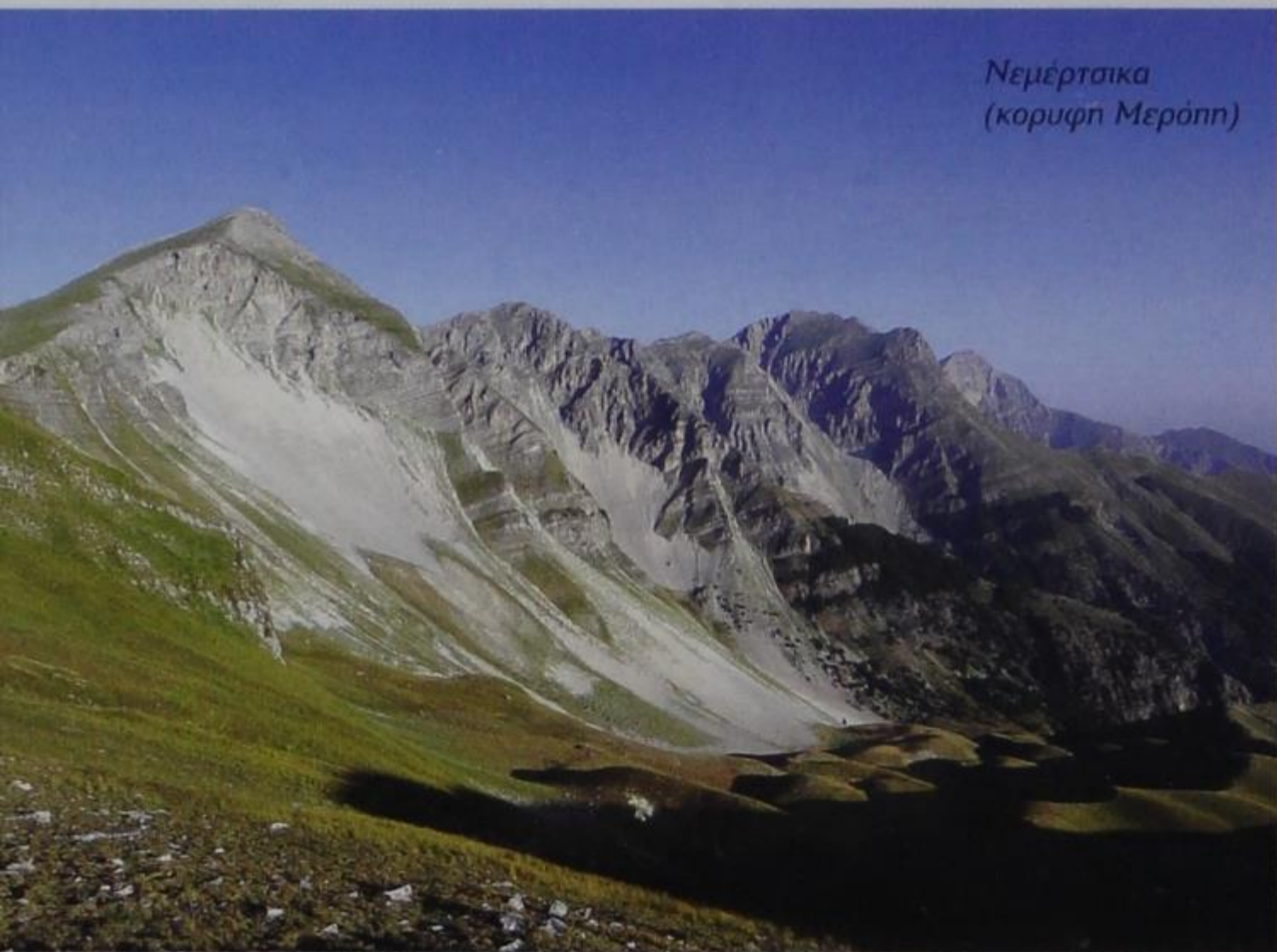
Εκεί που οι νότιες πλαγιές της **Τραπεζίτσας** και του Ροΐδοβουνίου σμίγουν με τις βορειοδυτικές πλαγιές της Τύμφης, σχηματίζεται η μεγαλειώδης **καράδρα του ποταμού Αώου**. Παρόμοια, στη νοτιοδυτική

πλευρά της Τύμφης και εκεί που οι νότιες πλαγιές της ανταμώνουν με εκείνες των αντίπερα βουνών του Ζαγορίου, σχηματίζεται **το φαράγγι του ποταμού Βοΐδομάτη**, που αποτελεί γεωγραφική συνέχεια της καράδρας του Βίκου.

Τόσο η Τύμφη όσο και η Τραπεζίτσα είναι καθαρά ασβεστολιθικά βουνά με κατά τόπους εμφανίσεις φλύσχη, κυρίως στα χαμηλότερα υψόμετρα. Τα λιγοστά ρέματα των δύο αυτών βουνών καταλήγουν απευθείας στον Αώο ποταμό, με εξαίρεση εκείνα του φαραγγιού του Βοΐδομάτη.

Στους πρόποδες της Τραπεζίτσας είναι χτισμένη η πόλη της Κόνιτσας και το γειτονικό χωριό Πηγή, ενώ στις δυτικές παρυφές της Τύμφης απαντώνται τρία χωριά του Δήμου Κόνιτσας: η Καλλιθέα, η Κλειδωνιά και η Άνω Κλειδωνιά.

*Νεμέρτσικα
(κορυφή Μερόπη)*

Η Νεμέρτσικα & το Δούσκο

Στο νοτιοδυτικό τμήμα της ευρύτερης περιοχής της Κόνιτσας, καταλήγουν οι βόρειες πλαγιές ενός επίσης μεγάλου και βραχώδους ορεινού συγκροτήματος, το μεγαλύτερο τμήμα του οποίου βρίσκεται στην Αλβανία. Το βουνό αυτό είναι η **Νεμέρτσικα**. Από τη μακρόστενη κορυφογραμμή του βουνού με τις αλληπάλληλες κορυφές, που κυμαίνονται από 2000 έως σχεδόν 2500 μέτρα, η ανατολικότερη (κορυφή Μερόπη, 2209μ) βρίσκεται ακριβώς πάνω στη συνοριακή γραμμή Ελλάδας- Αλβανίας. Προέκταση προς τα ανατολικά του βουνού αυτού αποτελεί το πυκνοδασωμένο όρος Δούσκον (1168μ), οι βόρειες πλαγιές του οποίου καταλήγουν στον Αώο ποταμό και ανήκουν στην ευρύτερη περιοχή της Κόνιτσας, ενώ οι νότιες στην

περιοχή του Πωγωνίου.

Στη Νεμέρτσικα κυριαρχεί ο ασβεστόλιθος και ακολουθεί ο φλύσχης, ενώ το αντίθετο συμβαίνει στο Δούσκο. Τα λιγοστά εποχιακά ρεμάτα των πλαγιών των βουνών αυτών, που βλέπουν προς τον κάμπο της Κόνιτσας και των γύρω χωριών της, καταλήγουν απευθείας στον Αώο ποταμό. Εδώ είναι χτισμένα δύο χωριά που ανήκουν στο Δήμο της Κόνιτσας: το Αηδονοχώρι και το Μολυβδοσκεπάστο.

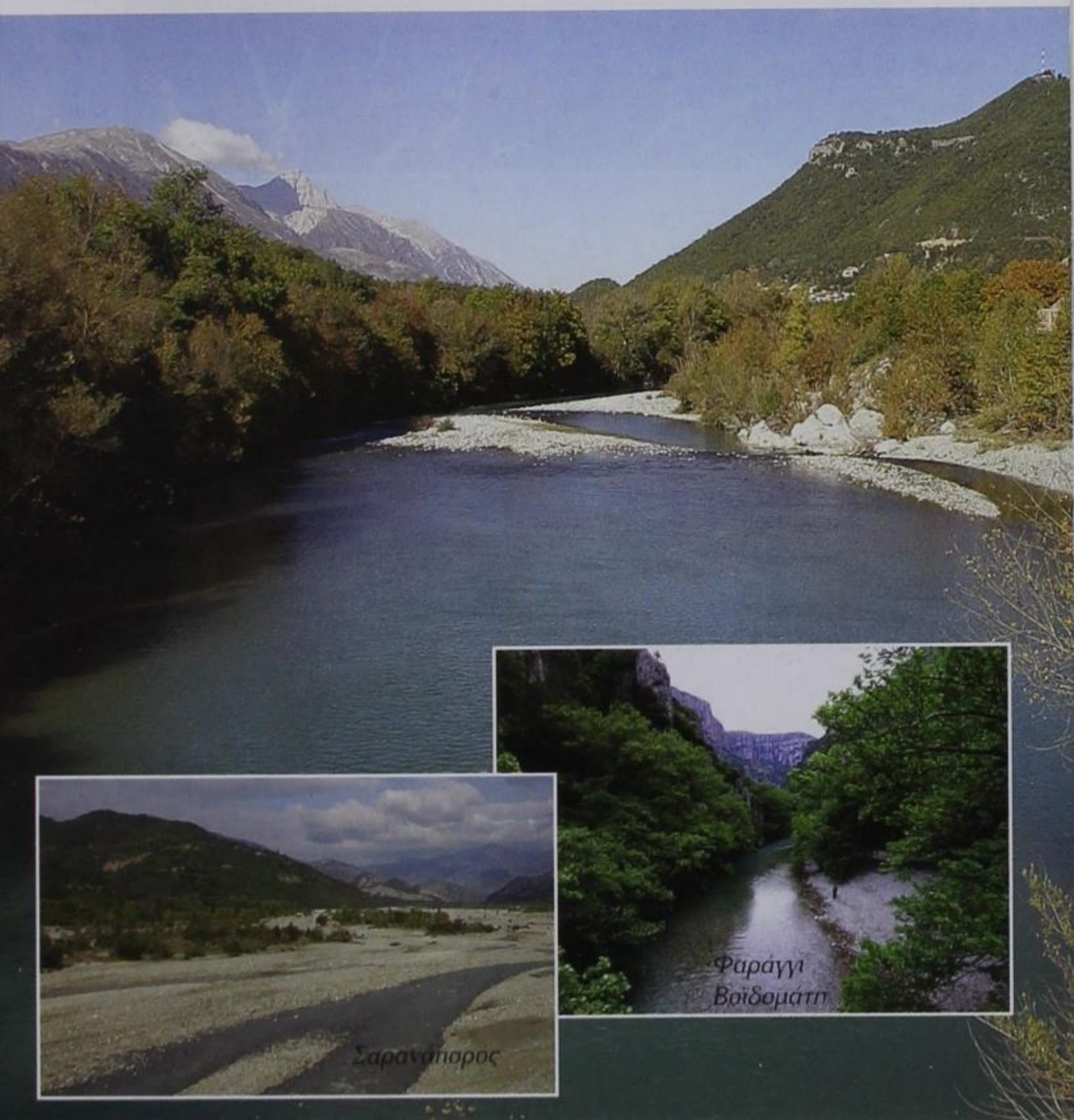
1.2 Τα ποτάμια

Ο Αώος, ο Σαραντάπορος και ο Βοΐδομάτης είναι οι μεγάλοι ποταμοί της ευρύτερης περιοχής της Κόνιτσας. Ο **Αώος** χωρίζει το Σμόλικα, τη Βασιλίτσα και την Τραπεζίτσα από τα απέναντι βουνά του Ζαγορίου και στην ουσία την ευρύτερη

περιοχή της Κόνιτσας με εκείνη του γειτονικού Ζαγορίου. Το μήκος του, από τα βουνά του Μετσόβου όπου πηγάζει μέχρι τα σύνορα με την Αλβανία, φτάνει τα 70 χλμ, ενώ μέχρι τις εκβολές του διανύει άλλα 200 χλμ στο έδαφος της γειτονικής χώρας. Ο **Βοϊδομάτης** με τα κρυστάλλινα νερά του πηγάζει από τα βουνά του κεντροδυτικού Ζαγορίου και την χαράδρα του Βίκου. Στην περιοχή της Κόνιτσας καταλήγει

αφού διασχίσει το ομώνυμο φαράγγι του για να ενωθεί λίγο παρακάτω, στον κάμπο της Κόνιτσας, με τον Αώο ποταμό. Ο **Σαραντάπορος** συγκεντρώνει πληθώρα ρεμάτων από τα δυο μεγάλα βουνά και τα παρακλάδια τους, το Γράμμο και το Σμόλικα. Ο ποταμός ρέει απαλά ανάμεσά τους, έως ότου οι πλαγιές των δύο βουνών σβήσουν ακριβώς στα σύνορα με την Αλβανία, όπου και τελικά ενώνεται και αυτός με τον Αώο.

ο Αώος στο Μπουραζάνι